

GIOSA
Sindikat kulture in narave Slovenije

Pred vrati je 8. februar, Prešernov dan in kulturni praznik, čas, ko se velja vprašati, kakšno vlogo imata v družbi kultura in umetnost. In predvsem, kako gre kulturnim delavkam in delavcem, ustvarjalkam in ustvarjalcem ter drugim, ki delajo v tej dejavnosti.

O tem smo se na kratko pogovarjali s predsednikom Sindikata kulture in narave Slovenije - Glosa **Mitjo Šuštarjem** in s splošnim koordinatorjem Sindikata za ustvarjalnost in kulturo Zasuk **Miho Blažičem**, najprej pa nas je zanimalo, kaj bo letos v ospredju sindikalno-delavskih sporočil ob kulturnem prazniku. »Seveda bo ponovno v ospredju, pa mislim, da žal ne zadnjič, boj za najbolj prekarne, prizadete, ‚samoobremenjene‘, kot pravi aktivistka Zasuka **Eva Matjaž**, delavke in delavce v kulturi. To so tisti, ki nimajo sreče, da bi imeli pogodbo o zaposlitvi za nedoločen ali vsaj določen čas. No, nekateri niso v delovnem razmerju tudi po lastni volji, saj sam vedno pravim, da ni vsak zaposleni javni uslužbenec bogataš, kakor ni vsak samozaposleni delavec revež. A kot rečeno, gre zlasti za tiste, ki se borijo za ljubi kruhek iz dneva v dan, ki morajo preskrbeti sebe in svoje družine, ki delujejo na ‚trgu‘, če ta v pravem pomenu sploh obstaja. Za tiste, ki nimajo sreče, da bi imeli redno plačo in druge redne prejeme iz delovnega razmerja, kot so na primer jubilejne nagrade, solidarnostne pomoči, plačani dopusti, bolniške odsotnosti ter seveda nadomestila za prevoz in prehrano in podobno. Osmi februar bo torej priložnost, da ponovno spomnimo na te samoobremenjene delavke in delavce,« je uvodoma povedal Mitja Šuštar. Nato se je ozrl na tako imenovano reformo plačnega sistema v javnem sektorju, ki je seveda izjemno pomembna tudi za zaposlene v javnih zavodih na področju kulture in varstva narave. Marsikateri javni uslužbenec bo dobil več, kot bi dobil, če te reforme ne bi bilo, je pritrtil, a dodal, da se s tem ne gre hvaliti. »Ko smo 15. novembra lani tako veselo podpisovali kolektivno pogodbo, anekse in druge dokumente za uveljavitev sprememb v plačnem sistemu, v Glosi nismo skakali pred kamere in mikrofone. Nasprotno, prav skrival sem se, ker so drugi govorili, da bodo zdaj tisti spodaj dobi-

Delavski boj v kulturi in umetnosti se nikoli ne konča

li največ. Nikakor. Če gredo gor plače direktorjem in funkcionarjem, slednjim resda šele v novem mandatu po volitvah v letu 2026, za 40 do 70 odstotkov, to pomeni za vsaj 13 do 23 plačnih razredov po novi lestvici. Za 13 in več plačnih razredov se z reformo nobenemu drugemu javnemu uslužbencu ne bo zvišala plača.« Plačna reforma v javnem sektorju je sicer dejstvo, a to seveda ne pomeni, kot poudarja Šuštar, da je naenkrat vse lepo in prav. »Ja, res je bil sprejet zakon o skupnih temeljih sistema plač v javnem sektorju. Res je, podpisani so bili kolektivna pogodba za javni sektor in aneksi h kolektivnim pogodbam dejavnosti in poklicev, med drugim tudi kolektivni pogodbi za kulturne dejavnosti ter za okolje in prostor. Marsikdo bo seveda dobil več. Vsi so šli gor. Takšno je pač dejstvo. Žal pa bo to postopno. Žal bo to v celoti izvedeno šele do 1. januarja 2028.«

Spreglede izobrazbe

V letu 2024 so bile v javni obravnavi tudi predlagane spremembe Zakona o uresničevanju javnega interesa za kulturo (Zujik), ki prinašajo nekaj pomembnih sprememb, pomemben pa je tudi nov pravni institut **spreglede izobrazbe**, ki je sicer del zakona o skupnih temeljih sistema plač v javnem sektorju in bo pomembno pomagal tistim, ki imajo denimo na svojem delovnem področju veliko praktičnih izkušenj, vendar - zaradi različnih razlogov - nimajo opravljenega šolanja oziroma dosežene ustrezne formalne stopnje izobrazbe. Šuštar podrobneje razloži, za kaj gre: »Že sedaj smo imeli po 47. a členu Zujika tako imenovano advicijo, ko je bilo mogoče opernim pevcem, baletnim plesalcem in orkestrskim glasbenikom za dve stopnji spregledati izobrazbo. Že sedaj torej, ampak samo za področje umetnosti. Po novem pa je po 105. členu Zakona o skupnih temeljih sistema plač v javnem sektorju spregled izobrazbe omogočen vsem zaposlenim, ki delajo najmanj 10 ali 15 let pri delodajalcih v javnem sektorju, če opravljajo isto vrsto dela in nalo-

ge ter izkazujejo ustrezna znanja in kompetence, da lahko uspešno opravljajo naloge tudi za VI. ali VII/I. stopnjo, kar pomeni, da se tem, ki imajo 15 let teh izkušenj, za dve stopnji lahko dvigne razporeditev na delovno mesto. Tistim, ki imajo 10 let izkušenj, pa bo mogoče spregledati izobrazbo za eno stopnjo. To je zelo koristno zlasti za področje kulture, ker imamo tam polno takšnih in drugačnih strokovnih delavk in delavcev, ne samo umetnikov. Umetniki in umetnice, tisti, ki imajo srečo, da so redno zaposleni, ob tem pa so tudi kakovostni in sposobni mojstri svojega poklica, imajo lahko solidno plačo, še posebej, če so priznani ustvarjalci ali pa celo prvaki in vrhunski glasbeniki. Spodaj pa najdemo tudi tehničen, strokoven, administrativen kader, ki je prevečkrat kadrovsko podhranjen. Zanje in podobne - govorim o poklicih, ki niso regulirani - bo prišel spregled izobrazbe še kako prav. Določene stvari so se sicer že zdaj dale regulirati z nacionalno poklicno kvalifikacijo, ampak pri njej pač ne gre za formalno izobrazbo. No, zdaj bo spregled izobrazbe formalno mogoč in to ni kar tako.«

Več in bolje

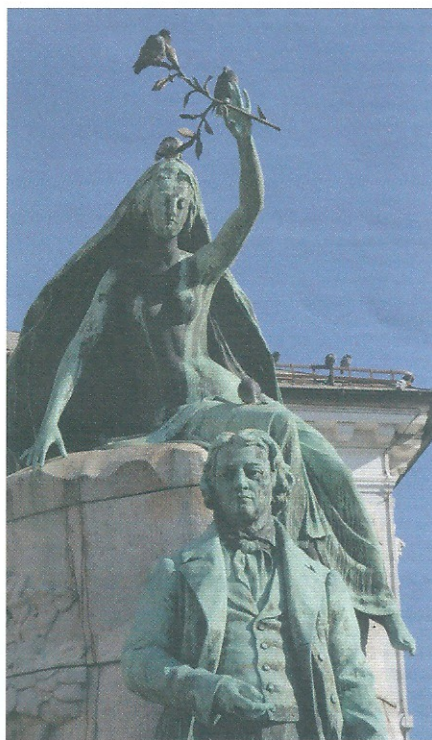
Kakšen sogovornik pri boju za boljši jutri kulturnih delavk in delavcev, umetnic in umetnikov ipd. pa je aktualna oblast in katere težave na področju kulture in umetnosti bo v prihodnje še treba rešiti, nas je tudi zanimalo. Pogajalsko leto je bilo v luči prej omenjenih sprememb dokaj uspešno, je najprej odgovoril Šuštar. Pri uredbi o določanju minimalnega plačila za samozaposlene v kulturi, ki med drugim določa, da bodo prihodki samozaposlenih v kulturi odvisni od določenega deleža plače zaposlenih umetnikov v javnih zavodih, pa ni docela zadovoljen. »Zakaj? Ker trdim, da majo naši prekarci, samozaposleni, espeji in drugi samoobremenjeni delavci in delavke pravico pogajati se za zakonodajne spremembe in za kolektivno pogodbo za samostojne delavce v kulturi, uredba pa ni celovita rešitev, ker jo sprejme vlada in sama določi ceno dela z minimalnimi ta-

rifami (te sicer pripravi minister za kulturo). No, Uredba predstavlja kompromis, vseeno je boljša kot nič. Katerim problemom se bo še treba posvetiti? Še vedno pomlajevanju slovenskega baleta. Še vedno si je treba prizadevati za dvig samozaposlenih, v obliki omenjene kolektivne pogodbe in tako dalje. In seveda še, da bodo javni zavodi na področju kulture in varstva narave lahko normalno živeli in preživeli, kar pomeni kadrovske in strokovne okrepitve, ker ljudje bežijo iz javnega sektorja, ker so trenutno v zasebnem sektorju veliko bolje plačani. Upam, da se bo trend obrnil in bo kmalu ravno obratno, da se bodo strokovni, tehnični, umetniški poklici kadrovske in strokovno še okrepili. Upam, da se to izboljša – s primernejšim plačilom za delo bi bilo to veliko lažje. Delavec je namreč vreden svojega plačila! Tem problemom se je torej treba skrbno posvetiti. S sogovornicami in sogovorniki na ministrstvu za kulturo, od ministrice in državnega sekretarja do vodje pravne službe, smo sicer zadovoljni. Moram jih pohvaliti, ker dobro sodelujemo. Vendar še vedno nismo popolnoma zadovoljni. Saj kakšen sindikat pa bi to bil, če bi bili? Še vedno smo dolžni zahtevati več in boljše, kot pravi tudi naše geslo.«

Kaj je z odpravo prekarnosti?

Ko beseda nanese na aktualno oblast, sindikalist omeni še eno pomembno dejstvo. »Kot vemo, so koalicijske stranke v koalicijski pogodbi zapisale, da bodo odpravile prekarnost. Mi smo jim poslali pismo, samemu predsedniku vlade **dr. Robertu Golobu**, da začnimo na področju kulture, ker bo to pomemben zgled tudi za vse druge, za celotno Republiko Slovenijo. A odziva ni bilo. Pa smo spet tam. Besede so poceni, dejanja štejejo in videti je, da jih ne bo. Na področju kulture že še, drugje pa ne. Malce graje si aktualna oblast vendarle zasluži. V koalicijski pogodbi so torej zapisali odpravo prekarnosti, a se je po mojem mnenju v resnici sploh ne lotevajo.« In kako bi država – oziroma odločevalci kot taki – pravzaprav morala obravnavati kulturo in umetnost kot taki? »Kakšen sindikat kulture in narave pa bi bili, če bi rekli, da je vse v redu, ker ni. Kultura, umetnost in varstvo narave, ki ga vse prevečkrat pozabljam, so naše velike dodane vrednosti. Ker nas je kultura formirala kot narod, in smo zaradi nje stali inu obstali, pričakujemo, da se bo vsak evro, ki je vložen v kulturo, desetkratno povrnili. Upam, da bodo odločevalci, zdajšnji in bodoči, to razumeli in bodo pričeli financirati kulturo, kot ji pritiče. Podob-

no velja za naravovarstvo. Da ne bo bega možganov, stroke in še česa iz javnega sektorja. Naj ob tem dodam, da mi nismo proti zasebnemu sektorju. Nasprotno, ta je še kako ustvarjal in pomemben, trdimo, da je irski pregovor, ki pravi, da ljudje živijo v zavetju drug drugega, preprosto resničen. Smo pa proti temu, da gre na primer kultura na trg. Da gre zdravje na trg, da gre do izobraževanje, vzgoja, znanost na trg. Če bomo to naredili, bo slabo. Seveda mora obstajati tudi trg, ki pa mora biti reguliran, z jasnimi pravili, mora biti trden in spodbuden. Predvsem pa namenjen tistim, ki sami hočejo delovati na njem. Ne želimo pa si, da se na primer zdravstvo in šolstvo in znanost sprivatizirajo, ker bomo bolni in neoliki ter 'tumpasti', če ne bomo imeli dovolj denarja za te dobrine, ki bi sicer morale biti dostopne vsem.«

» Sindikat Glosa bo tudi letos pred kulturnim praznikom na Prešernovem trgu v Ljubljani organiziral tradicionalno kulturno-umetniško manifestacijo, in sicer v petek, 7. februarja, ob 12. uri. Več informacij pa na zadnji strani te številke *Delavske enotnosti*.

Foto Arhiv DE

Več sindikalnih bojev in pobud

Letošnji kulturni praznik bo nedvomno zaznamovala otvoritev Evropske prestolnice kulture v Novi Gorici in Gorici – megalomanskega spektakla, ki ga že tradicionalno zaznamujejo podplačano ali neplačano delo, netransparentno delovanje in

netrajnostni projekti, pa izpostavlja Miha Blažič iz Zasuka. »Nedvomno se tudi v Gorici soočajo s podobnimi frustracijami, ko vidijo velike vsote denarja leteti naokoli, medtem ko se slabi pogoji dela v kulturi ne spremenijo. Vsekakor bomo pozvali k organiziranju v tem kontekstu, hkrati pa bo praznična poslanica tudi priložnost za zagon nekaterih drugih sindikalnih pobud in bojev.« Kakšne pa so z vidika Zasuka trenutno najbolj pereče, aktualne težave v dejavnosti, ki jo pokrivajo? »Po letu in pol pogajanj in zavlačevanja smo sindikati vendarle dosegli pomemben preboj na področju urejanja plačilnih standardov javnih zavodov in agencij – sami smo sicer prepričani, da je treba to urediti s kolektivno pogodbo, namesto tega pa bo samozaposlene delavke in delavce ščitila uredba ministrstva za kulturo, okoli katere se bomo vsako leto usklajevali. Zato bo naš fokus v naslednjih tednih predvsem v tem, da si v okviru te uredbe izborimo čim boljše izhodiščne postavke, ki bodo temelj za nadaljnje boje. Če strnem: zakonodajni predlogi so zagotovo koraki v pravo smer, a so hkrati preveč plašni in kratki ... naloga sindikatov je, da jih ves čas potiskamo naprej.« Poleg tega se veliko ukvarjamo z gašenjem požarov zgrešenih politik v našem sektorju, dodaja Blažič. »Velik del našega članstva se na primer spopada s krivičnimi izterjavami za t. i. covidno 'pomoč', ki so jo prejeli leta 2020. Pereč problem je tudi hudo pomanjkanje delovnih in produkcijskih prostorov, saj se stroški najemnih globoko zažirajo v žepe delavk in delavcev.« Ob prihajajočem kulturnem prazniku bomo prav gotovo veliko poslušali o pomenu kulture za slovenski narod in podobno, toda kakšno vlogo imata pravzaprav kultura in umetnost v današnjem ponorelem, nenehno utripajočem in neznan-sko hitro vrtečem se svetu, kjer se nenehno opotekamo iz ene krize v drugo? »Kultura in umetnost sta v kapitalistični družbi podrejena nareku kapitala tako kot vsi drugi procesi. Oblasti ju na eni strani izrabljajo za pasivizacijo delavskega razreda in prekrivanje družbenih konfliktov z nacionalističnim patosom, na drugi strani pa se s pomočjo kulture uvaja prekar-no in neplačano delo (kaj ti bo denar, ko pa delaš iz ljubezni do umetnosti!), se pospešuje gentrifikacija mest ter kuje dobičke razredu lastnikov in kulturnih elit. Kot smo opozorili v lanskim poslanici, je naloga delavstva v sektorju, da zavrnemo vlogo v teh procesih in si resno zastavimo vpra-

šanje, kako in za koga želimo ustvarjati,« je jasen sindikalist.

Kaj se bere in posluša

Ob 8. februarju določen, verjetno ne nezamenarljiv delež Slovenk in Slovencev sicer uprizarja ritual, ko se ravno ob prazniku, dela prostem dnevu, ko so praviloma te stvari tudi brezplačne, udeležijo določene kulturne aktivnosti, druge dni v letu pa je bolj malo kulturno aktiven ... Pri obeh naših sogovornikih je sicer precej drugače, saj sta vsakodnevno vpeta v polje kulture in umetnosti, zato nas je za konec za-

nimalo tudi, kaj dobrega sta v zadnjem času brala, gledala ali poslušala, pa bi se jima to zdelo vredno deliti z bralstvom Delavske enotnosti. »V zadnjem času mi je v roke padlo nekaj izjemnih knjig – med njimi bi izpostavil *If we burn: The Mass Protest Decade and the Missing Revolution* **Vincenta Bevinsa**, *Iz socializma v periferni kapitalizem* **Ane Podvršič** ter klasiko *Nevidni človek* **Ralph Ellisona**,« je odgovoril Miha Blažič. Mitja Šuštar pa je povedal, da je vseskozi reden gost uprizoritvenih ustanov, opere in gledališča, denimo Mestnega gledališča ljubljanskega,

Prešernovega gledališča v Kranju, Slovenskega narodnega gledališča Nova Gorica in podobno. Ponovno pa je vzel v roke klasiko *Zločin in kazen* slovitega ruskega pisatelja **Fjodorja Mihajloviča Dostojevskega**, pri kateri se je še enkrat več spomnil na (pravilno) sugestijo svoje srednješolske učiteljice za slovenščino, ki je odsvetovala branje tega slavnega romana že v srednji šoli, rekoč, da morajo mladi ljudje najprej nekoliko dozoreti in si nabrati nekaj življenjskih izkušenj, da lahko v njem v polnosti uživajo.

Gregor Inkret

Na poti do prevetritve seznama delovnih mest

Vsi zaposleni, ki delajo v tako težkih razmerah, da ni realno pričakovati, da bodo lahko brez posledic delo opravljali po določeni starosti, so upravičeni do t. i. poklicne pokojnine. Prispevke za obvezno dodatno pokojninsko zavarovanje (ODPZ) je dolžan plačevati delodajalec. Luknje v sistemu, ki je že pred skoraj četrto stoletja nadomestil t. i. beneficirano delovno dobo, naj bi se končno vendarle začele zapolnjevati.

Kaj manjka? Seznam poklicev, za katere naj bi veljala dodatna oblika zavarovanja za težko in zdravju manj prijazno delo, je zastarel in nujno potrebuje prevetritev. In to v obe smeri; na seznamu namreč manjka kar nekaj novonastalih poklicev in tistih delovnih mest, ki so postala zaradi različnih vzrokov naporna in nevzdržno težka za starejše delavke in delavce. Prav gotovo je na njem tudi kakšen, za katerega bi lahko rekli, da so se razmere spremenile na bolje, nekaj delovnih mest pa je takih, ki v sodobnem svetu sploh ne obstaja več.

A za sprejem novega seznama do sedaj še ni bilo možnosti, saj naloge iz zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju niso bile izpolnjene. Seveda so različni tudi interesi socialnih partnerjev; sindikati si želimo najbolj ranljive seveda primerno zaščititi, delodajalci pa bi radi kar najmanj vplačevali na pokojninske račune delavkam in delavcem in za nekatere poklice trdijo, da niso več naporni in zdravju škodljivi. Najbolj kričeč primer so recimo poklicni vozniki, za katere je večina na delodajalski strani prepričana, da zaradi novejših klimatiziranih vozil z udobnimi sedeži zdaj ni osnove za uvrstitev na seznam. Na sindikalni strani, kot ugotavljajo v Sindikatu delavcev prometa in zvez Slovenije (SDPZ), pa vedo, da zaradi hitrega tempa dela, dolgih, nepredvidljivih urni-

kov, stresa in dodatnih opravil, ki so naložena voznikom, še zdaleč ni tako.

Na poti do soglasja

Vlada mora za prevetritev seznama delovnih mest, kjer so delavci upravičeni do obveznega dodatnega poklicnega zavarovanja, poiskati soglasje socialnih partnerjev, saj ji to veleva zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (ZPIZ-2), ter izdati uredbo, s katero se določijo merila in kriteriji ter način in financiranje ugotavljanja delovnih mest, za katera so delodajalci dolžni plačevati prispevke za poklicno zavarovanje. To več kot desetletje od sprejema zakona ni uspelo nobeni vladi. Nekaj poskusov iskanja soglasja in za sindikalno stran nezadostnih raziskav, kaj je s temi poklici, je v preteklosti že bilo, a do epiloga niso pripeljali.

Kot kaže, pa se sedaj vendarle nekaj premika tudi na tem področju. Socialni partnerji so v četrtek, 23. januarja, po daljšem odmoru vendarle sedli za skupno mizo z namenom, da se tematike lotijo, nam je po srečanju povedala generalna sekretarka SDPZ **Saška Kiara Kumer**, ki je močno vpeta v prizadevanja za pravice delavk in delavcev tudi na tem področju. Poleg tega, da je pogajalka ZSSS, je namreč tudi predstavnica ZSSS v Kadu, ki upravlja Sklad obveznega dodatnega pokojninskega zavarovanja. Želja predstavnikov ministr-

stva za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti je bila obuditi pogajanja o podzakonskem aktu in dogovor o načinu, kako pristopiti k objektivnim merilom in kriterijem, ki bi pomagali pri odločanju o upravičenosti posameznega delovnega mesta do ODPZ.

A dokler novega sistema poklicnega zavarovanja nimamo, v pravni državi še velja stari seznam delovnih mest, za katere so delodajalci dolžni plačevati prispevke za ODPZ v skladu s prvim odstavkom 413. člena ZPIZ-2. To so vsa tista delovna mesta, za katera se je ob uveljavitvi ZPIZ-1 štela zavarovalna doba s povečanjem (nekdanja beneficirana delovna doba). In tu se začne in še vedno bije interesni boj med sindikati in delodajalci, saj tudi trenutnega seznama, kljub temu da je enak že desetletja, nekateri delodajalci ne spoštujejo. Posebej je tu vsej slovenski javnosti znan položaj voznikov tovornjakov, za katere ravno SDPZ po uspešni bitki za voznike avtobusov že vrsto let od inšpekcije za delo zahteva učinkovit nadzor, hkrati pa za svoje člane vlaga tožbe pred delovnim sodiščem.

Kdaj bo sage konec in bo vzpostavljen red na tem področju, še ni jasno. Uvodni sestanek pogajalcev je lahko dober obet za vzpostavitev sodobnega in funkcionalnega modela poklicnega zavarovanja vsaj znanprej.

M. M.